

УДК 026:069]:004.738.1www](73)

*Андрій Кушерський,
в. о. молодшого наукового співробітника
Фонду Президентів України НБУВ*

Особливості мережевих довідково-пошукових ресурсів Президентської бібліотеки-музею Франкліна Рузвельта

У статті розкрито особливості організації та представлення системи довідкових та пошукових ресурсів веб-сайту Президентської бібліотеки-музею Франкліна Рузвельта в контексті підвищення ефективності задоволення інформаційних запитів користувачів. Здійснено аналіз пошуково-навігаційної системи веб-сайту та віртуальних довідкових засобів, що відображають склад архівних та бібліотечних зібрань, надають можливість доступу до повнотекстових баз даних та мультимедійних проєктів. Визначено основні складові елементи системи інформаційно-пошукових ресурсів, з якими працює користувач веб-порталу установи.

Ключові слова: Президентська бібліотека-музей Франкліна Рузвельта, пошуковий апарат, Інтернет, веб-сайт, веб-навігація.

В умовах стрімкого розвитку сучасних ІТ-технологій та оперування масивами інформації в мережевих системах невід'ємною складовою бібліотечної справи сьогодні є електронні ресурси бібліотек. Самоархівування, створення електронних репозиторіїв в організаціях, розвиток глобальних відкритих архівів наукових статей призводять до зміни значення бібліотечної справи у процесі поширення наукової інформації. Вагома роль у розвитку онлайн-ресурсів бібліотечних мереж належить президентським бібліотекам та фондам, в яких створюються електронні документально-інформаційні ресурси різного типу й призначення, а також вивчаються та запроваджуються нові

форми обслуговування. В контексті цього особливої уваги потребують електронні ресурси президентських бібліотек США, зокрема Президентської бібліотеки-музею Франкліна Рузвельта, які поширюються за допомогою засобів мережі Інтернет, оскільки покликані віртуально задовольняти інформаційні потреби користувачів. Забезпечення ефективного доступу до документальних колекцій цієї установи актуалізує дослідження специфіки довідково-пошукового апарату на всіх стадіях його створення, від коротких описів конкретних документів до повного опису колекції. Отже, важливим завданням роботи президентських бібліотек США є питання структурування інформації методами, що дозво-

лять користувачам здійснювати оперативний пошук необхідних даних, а також створення каналів розповсюдження цих інформаційно-пошукових ресурсів.

Метою статті є дослідження специфіки мережових довідково-пошукових ресурсів Президентської бібліотеки-музею Франкліна Рузвельта в контексті задоволення інформаційних запитів користувачів.

Питання розробки та функціонування пошукових систем інформаційних установ, особливо тих, що представлені за допомогою засобів Інтернету, — актуальний напрям наукових пошуків, зумовлений динамічним розвитком віртуального інформаційного простору як невід'ємного елемента інформаційного суспільства. Враховуючи те, що Президентська бібліотека-музей Франкліна Рузвельта, як і решта подібних установ, структурно об'єднала елементи архіву, бібліотеки та музею, дослідження функціонування пошукового апарату має спиратись на залучення досвіду архівного, бібліотечного та музейного обслуговування.

Роль посередника між документальним масивом та користувачами інформаційної установи належить пошуковому апарату — сукупності традиційних та електронних елементів, організованих за допомогою відповідних програмних засобів, що забезпечують вихід у відкритий інформаційний простір [1, с. 80]. Розвиток комп'ютерних технологій у сучасних умовах обумовив трансформацію традиційного пошукового апарату установи як бази задоволення інформаційних запитів користувачів. Сьогодні це відкрита динамічна система, призначена для структурування, пошуку і надання доступу до інформації. Якість пошукового апарату визначає рівень усієї діяльності установи і насамперед — інформаційної роботи [1, с. 78].

Нині в архівній термінології використовується значна кількість категорій для позначення інформаційно-довідкових ресурсів. Так, найповнішим англomовним еквівалентом є "finding aids" — довідник, створений для спрощення пошуку інформації в межах документальної колекції; описовий документ, що забезпечує архів функцією збереження та науково-технічного опрацювання ресурсів і допомагає користувачам отримати доступ до матеріалів та зрозуміти їх [11, с. 168]. У вітчизняному архівознавстві активно використовується термін "довідковий апарат" — довідники у будь-якій формі (путівники, описи, каталоги, покажчики, бази даних, номенклатури справ тощо), призначені для пошуку архівних документів або відомостей, що містяться в них [5].

Загалом, веб-сайт архівної установи умовно можна назвати новим видом архівного довідника — комплексним електронним довідником оперативного характеру. Його можливості досить широкі, як зазначає А. Кисельова, "існування такого сайту є неодмінною умовою подальшого розвитку засобів оперативного надання архівної інформації споживачам, інноваційної діяльності архівних установ, розвитку теорії і практики архівної справи в умовах інформатизації суспільства загалом [6, с. 3—4]. Науковець розглядає веб-сайти президентських бібліотек США як один із основних довідників. Першим кроком для кожного дослідника, що планує працювати із документальною спадщиною президента США, є відвідування саме веб-сайту бібліотеки для отримання інформації адміністративного характеру, що дасть змогу планувати візит і, найголовніше, бути обізнаним щодо рівнів доступності документів та інших матеріалів установи. Слід враховувати, що пошуковий апарат сучасної установи в галузі надання інформаційного обслуговування охоплює широкий спектр інформаційного наповнення і не обмежується лише веб-сайтом конкретної установи, а завдяки системі посилань, що базується на грамотному залученні різних інформаційно-пошукових мов [7] та релевантному їх представленні в

інтернет-середовищі [8], надає можливості пошуку необхідної інформації і в інших віддалених базах даних. Таким чином, у сучасних умовах не слід розглядати пошуковий апарат лише як механізм інформаційного обслуговування, оскільки його доступність у мережі Інтернет сприяє ефективній взаємодії з користувачами, а отже — і з соціальним середовищем загалом. Зокрема, у звіті Конгресу США 2009 року йшлося про важливу роль Інтернету в роботі президентських бібліотек, який трансформував процеси надання інформації та очікування громадськості [17].

Президентські бібліотеки США — унікальні установи, що функціонують як сховища документів, записів, колекцій та інших історичних матеріалів, які належать американським президентам [3, с. 128]. Вони призначені для зберігання, впорядкування, опису та використання всього масиву документів, що надходять з Білого дому й пов'язані з політичною діяльністю президентів і виконанням ними конституційних обов'язків [9, с. 31]. Система президентських бібліотек, до якої сьогодні входять 13 установ, бере початок від ініціатив 32-го президента США Франкліна Рузвельта щодо створення спеціалізованого закладу для збереження всього масиву документів та матеріалів, які утворились та були отримані за роки його діяльності на різних посадах і насамперед на посаді глави держави. Архіваріус США Дон Вілсон¹ зазначає, що "президентські бібліотеки робили і продовжують робити два основних внески в розвиток американської культури: забезпечення своєчасної доступності та відкритості документів глави американської держави та сприяння підвищенню рівня громадської обізнаності у питаннях розвитку інституту президентства" [22, с. 773].

Кожна з президентських бібліотек збирає та нагромаджує масив інформаційних ресурсів (друковані та електронні джерела, аудіо- та відеоматеріали) щодо діяльності президента та історії розвитку держави епохи його правління [10, с. 416]. Президентські бібліотеки, як основні носії інформації про інститут президентства в США, широко представлені у глобальному інформаційному просторі, а їх електронні веб-портали забезпечені потужними пошуковими апаратами. Президентська бібліотека-музей Франкліна Рузвельта однією з перших презентувала власний веб-сайт [14] на початку 1990-х рр., що стало результатом співпраці з Коледжем Меріст та електронною корпорацією IBM. Завдяки створенню віртуального інформаційного ресурсу установа перейшла на якісно новий рівень обслуговування, забезпечивши широкий дистанційний доступ до документальних колекцій 32-го американського президента.

Бібліотека-музей Франкліна Рузвельта, як і подібні структури, створені після неї, підпорядкована Національному управлінню архівами та документацією, що підтверджується і у віртуальному інформаційному просторі, оскільки інтернет-сторінки бібліотек згруповані на офіційному сайті Управління [18]. Президентські книгозбірні представлені на порталі за хронологією — від бібліотеки Герберта Гувера до бібліотеки Джорджа Уокера Буша. Користувачі мають змогу ознайомитися з історією створення цих установ, специфікою їх роботи, законодавчою базою, яка регулює їх діяльність тощо. На сайті подано інструкції для полегшення пошуку, зокрема в розділі "Research Presidential Materials" ("Дослідні президентські матеріали") є прямі посилання на онлайнні ресурси закладів, зокрема документальні колекції. У розділі "Visit the Libraries online" ("Відвідай бібліотеки онлайн") містяться прямі посилання на веб-ресурси президентських бібліотек, також вони зазначені в інтерактивній карті. Обираючи

¹ Період на посаді: 4 грудня 1987 р. — 24 березня 1993 р.

необхідну книгозбірню, користувач переходить на контактну сторінку [15], на якій отримує інформацію адміністративного характеру та необхідні дані (адресу, телефон, електронну пошту, гіперпосилання на веб-портал установи тощо). Слід зазначити і те, що через цю сторінку користувач має змогу отримати доступ до текстів деяких груп документів адміністрації президента, зокрема виконавчих наказів чи інших документів громадського характеру.

На інтернет-порталі Національного управління архівами та документацією користувач може ознайомитися з анонсованими подіями та виставками, які проводяться президентськими бібліотеками. Для популяризації та підвищення обізнаності громадськості з діяльністю президентських бібліотек веб-портал Управління презентує електронне видання у форматі PDF "The Presidents are Expecting You" [21], в якому подано базову інформацію про цей тип установ та характер документів, які перебувають на зберіганні. Таким чином, використовуючи цей сайт, відвідувач отримає інформацію системного характеру щодо функціонування різних установ та їх документальних фондів.

Ураховуючи беззаперечну значущість документальних колекцій цих структур, особливої популярності сьогодні набувають саме їх онлайн ресурси, адже відображення фондів президентських бібліотек в електронному вигляді дозволяє не лише підвищити ефективність зберігання, а й надати змогу більшій кількості користувачів ознайомитись з історичною спадщиною країни [2, с. 46].

Доступ до новітніх інформаційних систем, яким є веб-портал Президентської бібліотеки-музею Франкліна Рузвельта, можливий лише за використання сучасних навігаційних систем. Ефективна навігація — це один із найважливіших інструментів підвищення відвідуваності веб-сайту, що дозволяє користувачеві краще орієнтуватися та знаходити необхідний контент. На думку Т. Добко [4], навігаторська функція довідково-бібліографічного обслуговування є цілком притаманною президентській бібліотеці, оскільки:

— спрямована на інформування реальних і потенційних відвідувачів про наявні інформаційні ресурси, можливості роботи з ними;

— впливає на визначення доцільності використання традиційних довідково-бібліографічних ресурсів та електронних інформаційних ресурсів або організації доступу до них та/або необхідності їх створення;

— зумовлює удосконалення та ефективне застосування довідково-бібліографічного апарату;

— передбачає орієнтацію користувачів в інформаційно-пошукових системах;

— визначає вибір раціонального шляху та стратегію оптимального пошуку в інформаційно-пошукових масивах;

— сприяє оперативному пошуку інформації в традиційних та електронних інформаційних ресурсах задля релевантного задоволення запитів відвідувачів відповідно до їхніх індивідуальних або колективних потреб;

— передбачає підготовку методичної, аналітичної, довідкової інформації для користувачів (інструкцій, пам'яток, путівників, оглядів, анотованих каталогів тощо), які інформують про довідково-бібліографічний апарат або його окремі складові.

Першим пошуковим елементом веб-сайту президентської бібліотеки слід вважати головну — "домашню" — сторінку. Це інтегрована інформація, яка допомагає орієнтуватися в системі інформаційних ресурсів бібліотеки, а також через зв'язки та лінки ознайомлюватися з ресурсами інших віртуальних проєктів. Питання дизайну головної сторінки є прерогативою винятково конкретної президентської бібліотеки, що, зі свого боку, свідчить про децентралізованість системи. Обов'язковою умовою є представлення адміністративної інформації про установу, її історію, режим роботи бібліотеки, музею та архіву, вартість відвідування (якщо це передбачено), короткої інформації про кадровий склад, структуру та місцезнаходження закладу, а також правила отримання та використання документів. Головна сторінка сайту є візитною картою установи та елементом формування її іміджу у віртуальному середовищі. Проаналізувавши головну сторінку веб-сайту бібліотеки Франкліна Рузвельта можна помітити, що контент групується за видовим принципом: архівні документи, музейні матеріали, освітні ресурси та ресурси публічних програм, які в такій послідовності й репрезентуються через онлайн-сервіс (рис. 1).

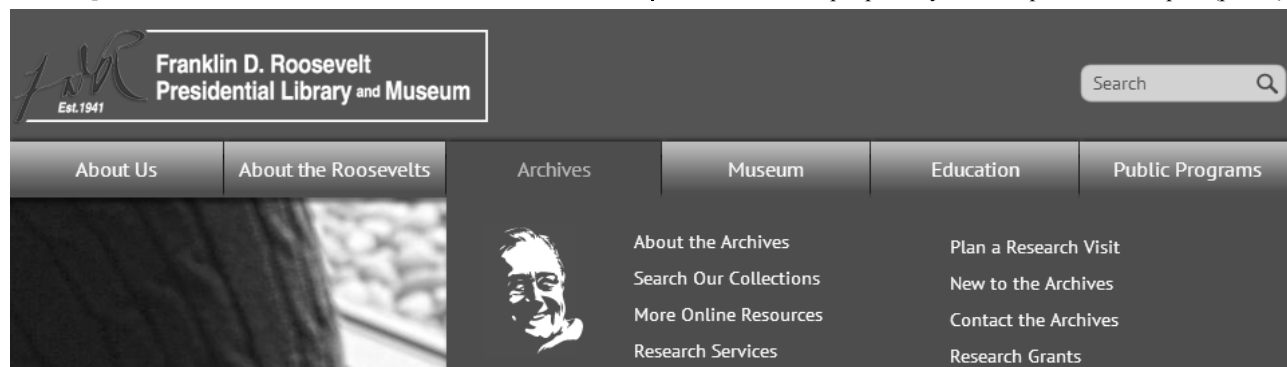

Рис. 1. Приклад навігаційної системи головної сторінки бібліотеки-музею Франкліна Рузвельта

Загалом, архітектура веб-сайтів президентських бібліотек США здебільшого ідентична, оскільки інституції мають аналогічну структуру та принципи роботи. Різниця полягає лише в оформленні та обсягах інформаційного забезпечення, оскільки з функціонального погляду вони децентралізовані. Представлення навігаційних елементів здійснюється за допомогою так званої ярликової системи. Для користувачів вона є зрозумілою, оскільки імітує ярлики паперових файлових систем, каталогів тощо, в яких інформація подається від загальних до конкретних категорій. Таким чином, обравши вкладку "Архіви" відвідувач має змогу отримати доступ до інформації про архівні зібрання

установи, оцифрованих колекцій, ресурсів мережі Інтернет, онлайн-довідки про нові надходження тощо. Для полегшення доступу документи зафіксовано за допомогою системи кодів ASCII (Американського стандартного коду для інформаційного обміну) та забезпечено анотаціями до кожної групи записів, також створено графічний інтерфейс "Search our collection" ("Досліди нашу колекцію") [20].

Особливим колективним досягненням бібліотеки, Національного архіву, Університету Рузвельта, Коледжу Меріст та корпорації IBM стала презентація взимку 2013 р. віртуального читального залу "Franklin. Access to the FDR Library's Digital Collection" ("Франклін. Доступ до цифрових

колекцій Бібліотеки Франкліна Рузвельта") [12]. Це є беззаперечною віхою в історії установи. На церемонії представлення проекту Архіваріус США Девід Фер'єро зазначив: "Більше 70-ти років тому президент Франклін Рузвельт закликав до створення копій документів відповідно до сучасних технологій опрацювання для забезпечення довготривалого збереження та доступності історичної спадщини нашої країни... Запровадження проекту Президентською бібліотекою-музеєм Франкліна Рузвельта у співпраці з Коледжем Меріст, ІВМ та Університетом Рузвельта є величезним кроком у реалізації поглядів Франкліна Делано Рузвельта" [13]. Метою проекту стало надання доступу до цифрових колекцій установи не лише кваліфікованим дослідникам, а й вчителям, студентам, учням та всім, хто цікавиться періодом історії, який, власне, і представляє структура у глобальному масштабі.

Проект інтегрував понад 350 тис. сторінок відсканованих копій друкованих документів, які становлять основну частину ресурсу. За допомогою віртуального читального залу представлено також понад 2000 фотодокументів, що містять особисті фото Франкліна та Елеонори Рузвельт, матеріали з повсякденного життя часів Великої депресії та впровадження політики "нового курсу", а також Другої світової війни.

Як пошуковий елемент у ресурсах бібліотеки Франкліна Рузвельта можна розглядати і проект "Franklin D. Roosevelt Day by Day Project" ("Франклін Д. Рузвельт. Проект День за днем") [16] розроблений за підтримки Центру Паре Лоренца, який розпочато 2 грудня 2011 р. з нагоди 70-ї річниці атаки на Перл-Харбор. За структурою цей інформаційний продукт є інтерактивним щоденником 32-го президента США і хронологічно охоплює період від березня 1933 р., перших днів на посаді, до квітня 1945 р. та містить документально збагачену інформацію про зустрічі, графіки поїздок, участь у різного роду акціях тощо. Аргументом на користь проекту можна вважати спрощений інтерфейс та пошуковий апарат, який дозволяє аудиторії здійснювати пошукові операції за хронологічним та ключовим принципами.

За допомогою графічного пошукового інтерфейсу [20] відвідувач отримує доступ до алфавітних списків колекцій рукописних та друкованих документів. Характеристика колекції містить інформацію про фондоутворювача, хронологічні межі та фізичний обсяг, короткий опис, в деяких випадках з гіпертекстовими посиланнями на скановані версії друкованих описів відповідних документальних колекцій у форматі PDF.

Одним зі складових елементів бібліотеки Рузвельта є книжковий фонд [15], основу якого становить особиста бібліотека президента (понад 22 тисячі видань), яку він почав формувати ще в дитинстві. До складу колекції входять видання з питань морського флоту США, літератури, історії, біографістики, політики, економіки тощо, а також про особистість 32-го президента та його дружини і, відповідно, епоху, яку вони представляють. Загальна кількість видань бібліотечного фонду становить близько 50 тисяч одиниць. Враховуючи, що друковані видання доступні лише в читальних залах бібліотеки, користувач працюватиме з електронним каталогом, який дозволяє шукати літературу за назвою, автором, серією, колекцією, рубрикою та шифром. Описова стаття складається з бібліографічного опису та відомостей про зберігання (тип видання, розташування екземпляра, колекція (в разі належності), шифр, екземпляр, статус, примітки, дата повернення). Отже, користувач отримує не лише пошукові реквізити, а й інформацію про статус видання.

Таким чином, працюючи з мережевими ресурсами Президентської бібліотеки-музею Франкліна Рузвельта

дослідник має справу з кількома типами електронних довідково-пошукових засобів: пошукова система веб-сайту; віртуальний читальний зал або подібні проекти, метою яких є забезпечення спрощеного доступу до цифрових копій документів; онлайнні описи архівних документів, систематизовані за алфавітним принципом та забезпечені гіперпосиланнями на цифрові копії довідково-облікових документів окремих архівних колекцій; локальний електронний каталог установи, який дає можливість пошуку у книжковому фонді (за авторством, ключовим, іменним та предметним принципами).

Досвід організації та функціонування мережових довідково-пошукових систем президентських бібліотек є важливим для організації інформаційного обслуговування у вітчизняних бібліотечних, архівних та музейних установах, у процесах вдосконалення науково-технічного опрацювання та використання документів і матеріалів, для покращення наявних та розробки нових пошукових сервісів.

Список використаної літератури

1. *Бабенко Ж.* До уніфікації термінології інформаційної діяльності / Ж. Бабенко // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань. — 2008. — Вип. 3. — С. 76—81.
2. *Галаган Л.* Онлайнні ресурси президентських бібліотек світу / Л. Галаган. // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. — 2010. — Вип. 27. — С. 44—52.
3. *Галаган Л.* Фонд Президентів України як соціальна особливість структури національної бібліотеки / Л. Галаган // Вісник ОНУ. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство та книгознавство. — 2012. — Т. 17, вип. 2. — С. 127—133.
4. *Добко Т.* Довідково-бібліотечне обслуговування в електронному середовищі: розвиток навігаційної функції / Т. Добко. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/03tvddb.pdf>. — Назва з екрана.
5. *Закон України "Про Національний архівний фонд та архівні установи"* від 24 грудня 1993 р. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3814-12/page> — Назва з екрана.
6. *Кисельова А. А.* Архівні ресурси України в глобальній інформаційній мережі: види, доступ, перспективи : автореферат дис. ... канд. іст. наук / Алла Анатоліївна Кисельова ; Укр. наук.-дослід. ін-т арх. справи та документознавства ДКА України. — Київ, 2005. — 16 с.
7. *Сербін О.* Конгломерат інформаційно-пошукових мов як консолідаційна модель загального механізму впорядкування та пошуку бібліографічної інформації / О. Сербін // Бібліотечний вісник. — 2008. — № 1. — С. 3—10.
8. *Сербін О.* Представлення інформаційно-пошукових мов у веб-орієнтованих системах / О. Сербін // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. — 2008. — № 20. — С. 176—184.
9. *Стрішенець Н.* Президентські бібліотеки США: історія та досвід функціонування / Н. Стрішенець // Бібліотечний вісник. — 2001. — № 6. — С. 31—39.
10. *Удовик В.* Документальна спадщина президентів держав у сучасному електронному інформаційному просторі: формування та склад / В. Удовик // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. — 2013. — Вип. 35. — С. 414—422.
11. *Finding aid* // A glossary of archival and records terminology / Richard Pearce-Moses. — Chicago, 2005. — 433 p.
12. *Franklin.* Access to the FDR library's digital collection. — Mode of access: <http://www.fdrlibrary.marist.edu/archives/collections/franklin/>. — Title from the screen.
13. *Franklin launches.* Marist, FDR Presidential library, National archives, IBM team up to provide public access to important historical documents and photographs. — Mode of access: <http://www.marist.edu/publicaffairs/franklin2013.html>. — Title from the screen.
14. *Franklin D. Roosevelt presidential library and museum web-site.* Home page. — Mode of access: <http://www.fdrlibrary.marist.edu>. — Title from the screen.
15. *Franklin D. Roosevelt presidential library and museum.* Contact information // The U.S. National archives web-site. — Mode of access: <http://www.archives.gov/presidential-libraries/visit/roosevelt.html>. — Title from the screen.

16. *Franklin D. Roosevelt day by day project*. — Mode of access: <http://www.fdrlibrary.marist.edu/daybyday/>. — Title from the screen.
17. *Online book catalog // Franklin D. Roosevelt presidential library and museum web-site*. — Mode of access: <http://www.fdrlibrary.marist.edu/archives/collections/books.html>. — Title from the screen.
18. *Presidential libraries // The U.S. National Archives web-site*. — Mode of access: <http://www.archives.gov/presidential-libraries.html>. — Title from the screen.
19. *Report on alternative models for presidential libraries issued in response to the requirements of PL 110-404*. [Washington, D. C.] : National archives and records administration. — Mode of access: <http://www.archives.gov/presidential-libraries/reports/report-for-congress.pdf> — Title from the screen.
20. *Search our collections // Franklin D. Roosevelt presidential library and museum web-site*. — Mode of access: <http://www.fdrlibrary.marist.edu/archives/collections.html>. — Title from the screen.
21. *The President are expecting you // The U.S. national archives web-site*. — Mode of access: <http://www.archives.gov/presidentiallibraries/about/brochure.pdf>. — Title from the screen.
22. *Wilson D.-W. Presidential libraries: developing to maturity / D.-W. Wilson // Presidential studies quarterly*. — 1991. — Vol. 21, № 4. — P. 771—779.

В статье рассматриваются особенности организации и репрезентации системы справочных и поисковых ресурсов

веб-сайта Президентской библиотеки-музея Франклина Рузвельта в контексте повышения эффективности удовлетворения информационных запросов пользователей. Осуществлен анализ поисково-навигационной системы веб-сайта и виртуальных справочных средств, отображающих состав архивных и библиотечных собраний, обеспечивающих возможность доступа к полнотекстовым базам данных и мультимедийным проектам. Обозначены основные составляющие элементы системы информационно-поисковых ресурсов, с которыми работает пользователь веб-портала учреждения.

The paper deals with the organization characteristics of the online finding aid system of the Franklin D. Roosevelt Presidential Library and Museum in the context of the improvement of efficiency in satisfying users' information requests. It analyses the website search and navigation system and the virtual finding aids that display the archival and library collections as well as provide access to the full-text databases and multimedia projects. The principal integrant of the web-portal system of information and searching resources are determined.